

UDK: 342.722:347.962.6
Biblid 1451-3188, 14 (2015)
Год XIII, бр. 51, стр. 104–118
Изворни научни рад

Сања СКАКАВАЦ¹

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

ABSTRACT

The right to a fair trial is the most important element of the rule of law proclaimed in numerous international documents. In this sense, the most important international legal documents are certainly the Universal Declaration of Human Rights and the European Convention on Human Rights. The Constitution of the Republic of Serbia in accordance with international legal standards foresaw the right to a fair trial as an essential principle of judicial conduct and respect for human rights. The right to a fair trial includes several different rights, and in this paper, the author points to only some of the most important rights.

Key words: Human rights, justice, court, trial, public trial.

1) УВОД

Право на правично суђење представља најважнији елемент владавине права прокламован у бројним међународним документима. У том смислу најважнији међународни документи су свакако Универзална декларација о људским правима и Европска конвенција о људским правима. Република Србија је прихватила и у сопствене прописе имплементирала кључне међународне стандарде у вези са правом на правично суђење. У том смислу, Устав Републике Србије² је у складу са међународним стандардима у члану 32. предвидео право на правично суђење као битно начело судског поступања и поштовања људских права на следећи начин: „Свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама,

---

¹ Правосудна академија, Београд. Е-маил: sanja.skakavac84@gmail.com

² Устав Републике Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 83/06.

основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега. Свакоме се јемчи право на бесплатног преводиоца, ако не говори или не разуме језик који је у службеној употреби у суду и право на бесплатног тумача, ако је слеп, глув или нем. Јавност се може искључити током читавог поступка који се води пред судом или у делу поступка, само ради заштите интереса националне безбедности, јавног реда и морала у демократском друштву, као и ради заштите интереса малолетника или приватности учесника у поступку, у складу са законом.“ Према нашем уставу, и према одредби члана 194. „Потврђени међународни уговори и опште прихваћена правила међународног права део су правног поретка Републике Србије.“ Право на правично суђење садржи више различитих права, а у овом раду указаће се на нека најбитнија.

II) ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ КАО НЕПРИКОСНОВЕНО ЉУДСКО ПРАВО

Право на правично суђење је основно људско право и један од најважнијих принципа и фундаментални елемент владавине права предвиђених Универзалном декларацијом о људским правима из 1948. године.³ Након 1948. године, ово право постало је правно обавезујуће за све државе као део међународног обичајног права. У најважније међународне изворе права на правично суђење спадају:

1. Универзална декларација о људским правима. У члану 8. Декларације дефинисано је право свакога на ефикасан правни лек, док се у члану 10. предвиђа право на правично суђење пред независним и непристрасним судским телом.
2. Међународни пакт о грађанским и политичким правима,⁴ поред гаранције коју пружа за слободу изражавања, право окупљања и удруживања, предвиђа и заштиту права на правично суђење. У члану 14. Пакта предвиђа се право свих на непристрасно и јавно суђење, претпоставка невиности, право на суђење на језику који странка у поступку разуме, као и право да се затражи од више судске инстанце преиспитивање одлуке донете на нижем нивоу.

---

³ Универзална декларација о људским правима, усвојена од стране Генералне скупштине Уједињених нација 1948. године, доступна на страници: <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>, посећен 10.12.2013.

⁴ Међународни пакт о грађанским и политичким правима (ICCPR) усвојен од стране Генералне скупштине Уједињених нација 1966. године, доступан на страници: <http://treaties.un.org/doc/publication/mtdsg/volume%20ichapter%20iv/iv-12.en.pdf>, посећен 10.12.2013.

3. Европска конвенција о људским правима и основним слободама у члану 6. предвиђа право на правично суђење. Конвенција предвиђа да свако има право на:

- правичну и јавну расправу, пред независним и непристрасним судским телом, у разумном року;
- претпоставку невиности, док се не докаже његова/њена кривица на основу закона.⁵

У ставу 3. члана 6. Конвенције предвиђа се да свако ко је оптужен да је починио кривично дело има право да:

- на језику који разуме буде информисан о природи дела које му се ставља на терет;
- има довољно времена и могућности да припреми одбрану;
- се брани лично или путем браниоца кога сам изабере;
- испитује сведоке,
- добије бесплатну помоћ преводиоца, ако не разуме или не говори језик који се употребљава на суду.

Након 1948. године, право на правично суђење је потврђивано и даље разрађивано правно обавезујућим уговорима, као што је Међународни пакт о грађанским и политичким правима (ICCPR), који је Генерална скупштина Уједињених нација усвојила 1966. године.

Као потписница Међународног пакта о грађанским и политичким правима и Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, Република Србија се обавезала да у свој правни систем инкорпорира и имплементира одредбе предвиђене овим међународним документима, као и одребе које се односе на правично суђење.⁶ Као што је већ наведено, Устав Републике Србије у члану 32. гарантује право на правично суђење као једно од најзначајнијих личних права и слобода. Колику важност право на правично суђење има у међународним и домаћим правним прописима, говори и чињеница да је оно једно од неприкосновених људских права, од којег се не може никада одступити. Према томе, нашим уставом се гарантују: право на јавну расправу о својим правима или оптужбама које се на грађанина односе,

---

⁵ Европска конвенција о људским правима и основним слободама, донета је од стране Савета Европе 1950 године, ступила на снагу 1953. године, доступна на интернет страници: <http://conventions.coe.int/treaty/en./treaties/html/005.htm>, посећен 10.12.2013.

⁶ СФРЈ је ратификовала Међународни пакт о грађанским и политичким правима 30. јануара 1971. Република Србија је ратификовала Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода 3. марта 2004.

пред независним и непристрасним судом, у разумном року, као и право на бесплатно преводиоца уколико особа којој се суди не говори или не разуме језик на ком се поступак води. Поред тога, у Закону о парничном поступку Републике Србије, као и у Законнику о кривичном поступку се гарантује право на правично суђење, односно правичност поступка.⁷ Право на поштено и фер суђење је најважније процесно људско право. Један од најважнијих извора права на правично суђење, поред Универзалне декларације о људским правима, свакако је Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода. Због тога ћемо у овом раду укратко размотрити члан 6. став 1. ове Конвенције који у аутентичном преводу на српски језик гласи:

1. „Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона. Пресуда се изриче јавно, али се штампа и јавност се може искључити с целог или са дела суђења у интересу морала, јавног реда или националне безбедности у демократском друштву, када то захтевају интереси малолетника или заштита приватног живота странака, или у мери која је по мишљењу суда, нужно потребна у посебним околностима када би јавност могла да нашкоди интересима правде“.
2. Свако ко је оптужен за кривично дело сматраће се невиним све док се не докаже његова кривица на основу закона.
3. Свако ко је оптужен за кривично дело има следећа минимална права:
  - а) да у најкраћем року, подробно и на језику који разуме, буде обавештен о природи и разлозима за оптужбу против њега;
  - б) да има довољно времена и могућности за припремање одбране;
  - в) да се брани лично или путем браниоца кога сам изабере или, ако нема довољно средстава да плати за правну помоћ, да ову помоћ добије бесплатно када интереси правде то захтевају;
  - г) да испитује сведоке против себе и да постигне да се они испитају и да се обезбеди присуство и саслушање сведока у његову корист, под истим условима који важе за оне који сведоче против њега;
  - д) да добије бесплатну помоћ преводиоца ако не разуме или не говори језик који се употребљава у суду.⁸

---

⁷ Видети: „Закон о парничном поступку”, *Службени гласник РС*, бр. 125/2004 и 111/2009, чланови 2. и 4; „Законик о кривичном поступку”, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 121/2012, 32/2013 и 45/2013.

⁸ Европска конвенција о људским правима и основним слободама, члан 6. ст. 1.

Циљ и сврха права на правично суђење као фундаменталног права, сходно наведеној Конвенцији, засновани су на владавини права у сваком демократском друштву. Колико је ово право значајно, говори и чињеница да је Европском суду за људска права у Стразбуру (ЕCHR),⁹ највише преставки упућено управо на члан 6. Конвенције.¹⁰ Због тога не изненађује што је судска пракса овог Суда у примени наведене одредбе веома богата и разноврсна.¹¹ По пракси суда у Стразбуру, кроз систематизоване савремене коментаре и доктрине тумачења Конвенције, установљени су следећи елементи или аспекти права на правично суђење: право на приступ суду; право на правну помоћ; право на процесну равноправност – „једнакост оружја“; право на јавно и контрадикторно суђење; право на саслушање; право на доказ; право на јавну објаву пресуде; право на суд установљен законом; право на неспристрасност и независност у суђењу; право на суђење у разумном року; право арбитражног поступања. У наставку овог рада сагледаћемо најважнија поједина права која чине право на правично суђење, као што су: независност и непристрасност судова; правичност поступка; суђење у разумном року; јавност расправе и јавност пресуде и права окривљених у кривичном поступку.

III) НЕЗАВИСНОСТ И НЕПРИСТРАСНОСТ СУДОВА

Независност и непристрасност судова је једна од најважнијих карика сваког правосудног система који је гарант заштите људских права у складу са међународним стандардима заштите људских права. Постојање судске власти која је независна од осталих грана државне власти, треба да осигурају Устав, закони и сама државна политика. Тако, судије које по свом положају и обавези осигуравају заштиту људских права осталој популацији су заштићени међународним стандардима. Судска независност заштићена је међународним стандардима и она не доноси судијама личне користи, већ има

⁹ Европски суд за људска права са седиштем у Стразбуру, основан 1959. године, је судска инстанца којој се могу обратити сви грађани земаља чланица Савета Европе као потписница Европске конвенције о људским правима, који сматрају да су им повређена права прописана овом Конвенцијом. Суд је организован тако да свака од чланица Савета Европе које су ратификовале наведену конвенцију даје по једног судију, тако да је број судија једнак броју земаља чланица Савета Европе. Интернет: <http://sr.wikipedia.org>, посећен: 10.01.2014.

¹⁰ Видети: Члан 6. Европске конвенције о људским правима – *Право на правично суђење*, Приручник за адвокате, INTERIGHTS, Lancaster House 33 London, 2006.

¹¹ Тренутно се на евиденцији овог Суда налази око 17 хиљада жалби грађана Републике Србије по разним основама. Интернет: <http://www.kurir-info.rs>, посећен 20.12. 2013.

за циљ заштиту од злоупотребе моћи. У свим међународним инструментима заштите људских права садржано је право на правично суђење од стране независног и непристрасног суда и то право је непристрасно и није подложно никаквим изузецима. Та независност је двојака и она се односи како на судије појединце, тако и на судство у целини. Основни међународни документи који прокламују независност и непристрасност судова и о којима ће овде укратко бити речи, јесу:

1. Основна начела о независности правосуђа (УН из 1985);¹² (у даљем тексту: Основна начела УН-а);
2. Препорука Р (94) 12 Одбора министара Већа Европе о независности, ефикасности и улози судија¹³ (у даљем тексту: Препорука Већа Европе) и,
3. Европска повеља о статусу судија,¹⁴ (у даљем тексту: Европска повеља).

Република Србија је прихватила ове значајне међународне документе и они представљају основу њеног правосудног система. С тим у вези, обавеза државе није само формално-правна, у смислу успостављања сопственог правосудног система на утврђеним међународним стандардима, већ и поштовање, заштита и усавршавање успостављеног система и механизма заштите независности судства, као значајног чиниоца демократског друштва. Независност и непристрасност су два међусобно нераскидива и најчешће заједно посматрана принципа. Принцип „независности“ огледа се у самосталности коју има судија или суд у погледу доношења одлуке у примени закона у конкретном случају. Значи, независност припада судству као независној институцији од осталих грана власти (институционална независност) и судији као појединцу (индивидуална независност). Поред тога, независност подразумева да судство и судије не смеју бити подређени јавној власти. „Непристрасност“ се тиче стања ума судије у конкретном предмету и у односу на странке у поступку. Поред тога, непристрасност подразумева да судије не смеју имати предрасуде о предмету у којем треба да донесу одлуку, као ни да поступају тако да промовишу интересе једне од странака у поступку.¹⁵ У ставу 1. Основних начела УН-а дефинисана је институционална независност, као обавеза свих институција да поштују и штите независност. То значи да судство мора бити

---

¹² Основна начела о независности правосуђа, Уједињене нације, 1985. Интернет: <http://www.americanbar.org>. посећен: 20.12.2013.

¹³ Препорука Већа Европе бр. R (94) 12 Одбора министара државама чланицима о независности, ефикасности и улози судија.

¹⁴ Европска повеља о статусу судија усвојена је у Стразбуру 1998.

¹⁵ Интернет: <http://www.americanbar.org>. Посећен: 10.01.2014.

независно од других грана власти, односно од законодавне и извршне власти, које се обавезују на поштовање и поступање по судским одлукама и пресудама. Институционална независност, мада веома значајна, ипак није довољна за обезбеђење права на правично суђење у сваком конкретном случају. Ако судија није самосталан у доношењу одлуке у конкретном предмету, онда се ради о кршењу индивидуалног права на правично суђење. У том смислу, значајно је навести неке битне факторе по којима Европски суд за људска права цени независност судства од извршне и законодавне власти у некој земљи. То су следећи критеријуми: 1) начин именовања његових чланова и дужина њихове функције; 2) постојање заштите од спољних притисака и да ли орган одаје утисак независности; 3) немогућност извршне власти да смењује судије, што је битан критеријум њихове независности; 4) судије и суд морају показати очигледну независност, што подразумева да судије предмете решавају на основу закона, без страха од одмазде. Битан чинилац судијске независности је и финансијска независност, јер одсуство судија у доношењу одлуке о буџету је фактор који угржава судијску независност. Ако се судска власт, као једна од три државне власти финансира из буџета о којем одлучују друге две државне власти - законодавна и извршна, без учешћа судске власти, онда то није показатељ потпуне судске независности. Адекватно финансирање правосуђа је од великог утицаја на његову независност и непристрасност, због чега су и Основна начела УН-а утврдила обавезу сваке државе да обезбеди судству изворе које ће му омогућити да своју функцију врши онако како треба.¹⁶

Међународни стандарди као један од битних елемената независности судија прописују избор судија по строгом критеријуму селекције који се базира на заслугама и транспарентности. Један од услова судијске независности је и сталност судијске функције. Уколико овај услов није загарантован, судије су подложне утицајима оних који доносе одлуку о продужењу њиховог мандата. Тако, Основна начела УН-а наводе да „дужина трајања судијске дужности, независност судија, адекватна накнада за њихов рад, и пензија морају бити одређени законом.”¹⁷

IV) ПРАВИЧНОСТ ПОСТУПКА

Право на правично суђење подразумева све процедуралне и друге гаранције за правично суђење које су постављење међународним стандардима у циљу остваривања правде и правичности. Наиме, права

¹⁶ Основна начела о независности правосуђа, (УН 1985.) начело 7.

¹⁷ Основна начела о независности правосуђа, (УН 1985), начело 11.

зајемчена овом одредбом односе се на све фазе како кривичног тако и парничног поступка, а не само на фазе главне расправе, односно главног претреса, као и на поступак извршења кривичних и парничних одлука. Правичност поступка утврђује се тако што се поступак посматра у целини и одвојено је од питања да ли је суд донео исправну или погрешну одлуку. Поступак правичног суђења подразумева вођење такозваног расправног поступка у којем странке у парничном поступку имају право да знају и износе коментаре на мишљења или доказни материјал који улаже друга страна. Овај принцип у кривичном поступку подразумева да обе стране и тужилац и одбрана морају имати могућност потпуног увида и давања мишљења и коментара на поднеске и доказе супротне стране. Код кривичног поступка је посебно важно поштовање права на одбрану, што значи да се сви докази морају изводити у присуству оптуженог, на јавном рочишту, како би могли бити преиспитани по принципима расправности поступка. Овде се наравно подразумева и могућност да свака страна испитује сведоке супротне стране и износи чињенице у вези доказа изнетих у сведочењу.¹⁸ Питање квалификовања расправе као правичне или не је врло тешко, те је Европски суд развио елементе које овај појам мора да обухвати. Ти елементи су:

1. Право на приступ суду – свакоме грађанину се обезбеђује право да сваки захтев који се односи на његова грађанска права и обавезе буде размотрен пред судом;
2. Присуство у поступку – које се првенствено тиче кривичног поступка, али и грађанског уз разумљива ограничења. Уколико је нужно остварити више интересе вршиће се суђење у одсуству окривљеног;
3. Право окривљеног да не инкриминише самог себе – право окривљеног да ћути;
4. Начело једнакости странака и акузаторски поступак – свако ко је странка у поступку мора имати разумну могућност представљања свог случаја суду под условима који га неће довести у битно неповољнији положај у односу на другу страну;
5. Странке морају бити упознате са свим доказима и имају право да их оспоравају;
6. Право на образложену пресуду – која подразумева да се суд у својој одлуци мора бавити свим важним чињеницама.

---

¹⁸ М. Шкулић, Г. Илић, *Водич за примену новог законика о кривичном поступку*, друго допуњено издање, Београд, 2013, стр. 123.

У складу са међународним стандардима, Устав Републике Србије гарантује свакоме право на једнаку заштиту права у поступку пред судом, другим државним органима, имаоцима јавних овлашћења и органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе, као и право на жалбу и друго правно средство против одлуке којом се решава о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу.¹⁹ Један од најважнијих елемената које захтева правичност поступка јесте контрадикторност поступка. У складу са Закоником о кривичном поступку, „окривљени има право да се изјасни о свим чињеницама и доказима који га терете и да износи чињенице и доказе у своју корист, да испитује сведоке оптужбе и захтева да се, под истим условима као сведоци оптужбе, у његовом присуству испитају сведоци одбране.“²⁰ Принцип контрадикторности предвиђен је и Законом о прекршајима,²¹ као и у парничном поступку, где се каже да суд мора да пружи могућност свакој странци да се изјасни о захтевима, предлозима и наводима противне стране, а само изузетно када је то законом одређено, суд је овлашћен да о захтеву одлучи и ако противној страни није била пружена могућност да се изјасни. То се пре свега односи на доношење одлука о привременим мерама у ком поступку се принцип хитности ставља изнад принципа контрадикторности.

У) ПРАВО НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Право на суђење у разумном року је саставни део права на правично суђење. Ово право дефинише Европска конвенција о људским правима у члану 6. ставу 1. на следећи начин: „Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона.“ Према томе, ово право припада свим људима без разлике и свака држава је дужна да ово поштује, без обзира да ли је на то изричито пристала или не. Право на суђење у разумном року спада у ред основних људских права и подразумева право странке у судском поступку да суд донесе одлуку без непотребног одуговлачења. Највећи број пресуда Европског суда за људска права изречен је у вези са питањем поштовања разумног рока. Европски суд у пракси сам

¹⁹ „Устав Републике Србије”, члан 36.

²⁰ „Законик о кривичном поступку”, члан 68, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, и бр. 121/2012.

²¹ „Закон о прекршајима”, члан 85.

појам разумног рока процењује на основу околности сваког појединачног случаја, узимајући при томе следеће критеријуме:

- сложеност предмета, која се цени по основу различитих аспеката, као што је број оптужених лица или сведока, природа потребне истраге, природа и озбиљност кривичног дела...
- понашање оптуженог, где се цени да оптужени није користио „тактику одлагања“,
- понашање судских и управних органа државе, који имају обавезу да убрзају поступак, односно да организују своје правосуђе да судови могу да поштују захтев разумног рока. (извор)

Према томе, право на суђење у разумном року јесте право у склопу права на поштено и правично суђење и спада у уставно право. Тако је ово право у Републици Србији установљено у члану 32. ставу 1. Устава Републике Србије из 2006. године: „свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд правично и у разумном року расправи и одлучи о његовим правима, обавезама и о оптужбама против њега“.²² Законик о кривичном поступку такође прописује право окривљеног: „да у најкраћем могућем року буде изведен пред суд и да му буде суђено непристрасно, правично и у разумном року“.²³ Међутим, ово право је у Републици Србији прилично спорно у пракси, јер судски поступци врло често трају и предуго што је значајан проблем правосуђа. Због тога је суђење у разумном року важно како правно тако и као политичко питање. Морају се створити сви потребни услови да се судски поступци завршавају у разумном року, у складу са свим међународним стандардима.

VI) ЈАВНОСТ РАСПРАВЕ И ЈАВНОСТ ПРЕСУДЕ

Право на јавну расправу је најважнија гаранција правичности и независности судског поступка, као и начин очувања поверења у правосудни систем. Ово право омогућава да како странке у спору тако и јавност уопште може да присуствује расправи. Јавност има право да се упозна како се правда примењује и какве одлуке се доносе. Члан 10 Универзалне декларације гласи: “Свако има једнако право на правичну и јавну расправу пред независним и непристрасним трибуналом у одлучивању о његовим правима и обавезама, као и о кривичној оптужби проти њега.”²⁴ Осим у рестриктивно одређеним

---

²² „Устав Републике Србије”, члан 32.

²³ Законик о кривичном поступку, члан 68.

²⁴ Чл. 10 Универзалне декларације.

случајевима, све судске расправе и пресуде морају бити јавне.²⁵ Јавна расправа подразумева усмену расправу у спору уз присуство јавности, укључујући и медије. Судови имају обавезу да обавесте јавност о времену и месту усмене расправе и да за то обезбеде одговарајуће услове, у разумним границама, за присуство заинтересоване јавности. Пресуде у свим споровима треба да буду доступне јавности, уз неколико изузетака. Присуство јавности расправи, може бити ограничено у одређеним дефинисаним случајевима. Разлози услед којих медији и јавност могу бити искључени из целе или дела расправе су исти у ICCRP-у и Европској конвенцији. Ти разлози односе се на: морал (нпр. расправа о сексуалним кривичним делима), јавни ред (ред у судници), националну безбедност у демократском друштву, интереси малолетника или приватног живота страна у спору или изузетне околности у којима би, према мишљењу суда, публицитет утицао на интересе правде.²⁶ Устав Републике Србије гарантује јавност расправе пред судом (члан 32), али не гарантује изричито јавност приликом објављивања пресуде. Устав такстативно наводи случајеве у којима се у односу на закон може искључити јавност (ради заштите интереса националне безбедности, јавног реда и морала у демократском друштву, као и ради интереса малолетника или правичности учесника у поступку, у складу са законом.

VII) ПРАВА ОКРИВЉЕНОГ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Права окривљеног у кривичном поступку су бројна и разноврсна и чине саставни део права на правично суђење. Може се рећи да су права окривљеног у кривичном поступку у Републици Србији, бар са декларативног аспекта, усаглашена са свим важним међународним стандардима. Међутим, поставља се питање колико се појединачна права окривљеног у кривичном поступку доследно примењују и поштују у пракси. Сва права окривљеног у кривичном поступку могли би представити кроз више група:

1. Право на обавештеност о природи дела и разлозима оптужбе. Законик о кривичном поступку републике Србије то изричито наводи у члану 68.: „Окривљени има право да у најкраћем року, а увек пре првог саслушања, подробно и на језику који разуме буде обавештен о делу које му се ставља на терет, о природи и разлозима оптужбе, као и да све што изјави може да буде коришћено као доказ у кривичном поступку.“²⁷ Чланом 9(2)

²⁵ Општи коментар 13, пара. 6, Комитет за људска права.

²⁶ Чл. 14(1) ICCPR-а, члан 6(1) Европске конвенције.

²⁷ „Законик о кривичном поступку Републике Србије”, члан 68, став 1. тачка 1.

ICCPR-а прописано је: „ Свако ко је ухапшен биће у тренутку хапшења и у најкраћем могућем року, обавештен о оптужбама које му се стављају на терет“.²⁸ Члан 5(2) Европске конвенције захтева да се ухапшена особа у „најкраћем могућем року“ обавести о разлозима хапшења.

2. Право на личну (самосталну) одбрану је једно од основних начела правичног суђења, које осумњиченом, односно оптуженом мора бити омогућено у кривичном поступку. Окривљени има право да ништа не изјави, ускрати одговор на поједино питање, слободно изнесе своју одбрану, призна или не призна кривицу. Осумњичени, односно оптужени има право да се брани ћутањем.
3. Право на стручну одбрану. Окривљени има право да се брани сам или уз стручну помоћ браниоца, као и да бранилац присуствује његовом саслушању.²⁹ Право на суђење у присуству браниоца кога оптужени сам изабере, или када је у интересу правде, да му се додели бранилац бесплатно ако је то потребно, је и смисао права на одбрану.
4. Право изношења доказа у своју корист. У овом циљу, окривљени има право да: прикупља доказе за своју одбрану; да се изјасни о свим чињеницама и доказима који га терете, и да износи чињенице и доказе у своју корист; да испитује сведоке оптужбе и захтева да се, под истим условима као и сведоци оптужбе, у његовом присуству испитају сведоци одбране.³⁰
5. Право на суђење без одуговлачења. Окривљени има право да у најкраћем року буде изведен пред суд и да му буде суђено непристрано, правично и у разумном року. Суд је дужан да поступке спроводи без одуговлачења и да онемогући сваку злоупотребу права која припадају лицима која су у поступку.
6. Право на правна средства и правне лекове. У кривичном поступку окривљени има право да користи сва правна средства и правне лекове, како редовне, тако и ванредне. У том смислу, он има право и да разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ, као и да непосредно пре првог саслушања прочита кривичну пријаву, записник о увиђају и налаз и мишљење вештака.^{31, 32}

---

²⁸ Чл. 9(2) ICCPR-а.

²⁹ „Законик о кривичном поступку Републике Србије”, члан 68, став 1. тачке 3 и 4.

³⁰ „Законик о кривичном поступку Републике Србије”, члан 68, став 1. тачке 9 и 10.

³¹ Б. Милосављевић, *Уставно право и организација правосуђа*, Београд, 2009, стр. 45-46.

³² „Законик о кривичном поступку Републике Србије”, члан 68, став 1. тачке 6, 8 и 11.

VII) ИЗВОРИ

- Burbank S. B., Friedman, B., *Nezavisnost pravosuđa na raskršću*, Cambridge University, Press, 1999.
- Mol, N., Harbi, K., *Pravo na pravično suđenje*, Водич за примену члана 6. Европске конвенције о људским правима.
- Горјанц-Прелевић, Т., *Pravo na суђење у разумном року – Збирка изабраних пресуда Европског суда за људска права у случајевима против Босне и Херцеговине, Хрватске, Словеније и Србије*, Центар за људска права Универзитета у Сарајеву, Сарајево 2009.
- Европска конвенција о људским правима и основним слободама, Савет Европе 1950. Европска повеља о статусу судија.
- Европска конвенција о људским правима – *Pravo na правично суђење*, Приручник за адвокате, INTERRIGHTS, Lancaster House 33 London, 2006.
- „Закон о парничном поступку”, *Службени гласник РС*, бр. 125/2004 и 111/2009.
- Закон о прекршајима, *Службени гласник Републике Србије* бр.
- „Закон Уставном суду Републике Србије“, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 109/07.
- „Законик о кривичном поступку“, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 72/2011, и бр. 121/2012, 32/2013 и 45/2013.
- Интернет: <http://conventions.coe.int/treaty/en./treaties/html/005.htm>, - посета сајта 10.12.203.
- Интернет: <http://sr.wikipedia.org>, посета сајта: 10.01.2015
- Интернет: <http://treaties.un.org/doc/publication/mtdsg/volume%20chapter%20iv/iv-12.en.pdf>, посета сајта 10.12.203.
- Интернет: <http://www.americanbar.org>. посета сајта 20.12.2014.
- Интернет: <http://www.kurir-info.rs>, посета сајта 20.12. 2014.
- Интернет: <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>, посета сајта 10.12.2014.
- Интернет: www.hraction.org, посета сајта: 10.12.2014.
- Комитет за људска права, Општи коментар 13.
- Марковић, Р., *Уставно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013.
- Милосављевић, Б., *Уставно право и организација правосуђа*, Београд, 2009.

- Орловић, С., *Владавина устава или уставног судства*, Нови Сад, 2013.
- Основна начела о независности правосуђа, УН, 1985.
- Препорука R (94) 12 Одбор министара Већа Европе о независности, ефикасности и улози судија.
- Примена Стандарда правичног суђења у правосудном систему Србије – Примена транзиционих закона у Србији 2011.
- Принцип 21. Основних принципа о улози адвоката, члан 67(2) ИСС Статута.
- Приручник о људским правима, бр. 6, Савет Европе, Београд, 2007.
- Програм људских права, Иницијатива младих за људска права, 14. новембар, 2011.
- Универзална декларација о људским правима, Генерална скупштина Уједињених нација 1948.
- Универзални документи о људским правима, Београдски центар за људска права, Београд, 2001.
- „Устав Републике Србије“, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 83/06.
- Фонд за хуманитарно право, Правично суђење – приручник, Београд, 2000.
- Царић, С., *Суђење у разумном року*, Службени гласник, Београд, 2008.
- Шкулић, М., Илић, М., Г., *Водич за примену новог законика о кривичном поступку*, друго допуњено издање, Београд, 2013

VIII) ЗАКЉУЧАК

Право на правично суђење је камен темељац успостављања и очувања демократског друштва и кључни елемент владавине права. Оно је комплексно право које у себи садржи бројна права пре суђења, током суђења и по завршетку суђења. Право на правично суђење прокламовано је у бројним међународним документима, а као најважније издвајамо Универзалну декларацију о људским правима и Европску конвенцију о људским правима.

Устав Републике Србије је у складу са међународним стандардима предвидео право на правично суђење као битно начело судског поступања и поштовања људских права. У нашем Уставу право на правично суђење садржано је у члану 32. као неприкосновено људско право. У том смислу, сви наши законски прописи (Законик о кривичном поступку, Закон о парничном поступку, Закон о прекршајима) су имплементирали уставна начела која се односе на право на правично суђење. Прописи Републике Србије у погледу гаранција на правично суђење у највећем делу усклађени су са међународним

стандардима, што не значи да даље измене и доградња законодавства нису потребни и пожељни. Проблеми у пракси су и даље присутни и најчешће су везани за независност судства, непостојање стварне једнакости странака у поступку, дужину трајања судских поступака, угрожавање претпоставке невиности и друго. Примена права на правично суђење од стране надлежних државних органа у пракси битан је предуслов функционисања сваке правне и демократске државе.